

ЗВЕЗДА

ИЗЛАЗИ
уторником, четвршком
и недељом

ЦЕНА:
за 1 месец 1 динар
или 1 круна

Претплату примају све поште у
Србији и иностранству

Претплату треба слати:
ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. Д.

ЗБОГОМ... ЗБОГОМ!

Б'јесно јури мамни коњиц,
У даљину носи мене;
Б'јесно јури и оставља
У облаку твоје ст'јене.

И последње већ се хриди
Из мојега ока губе,
Последње ме зраке сунца,
Домовино, твога љубе.

А из врелих груди ми се
Пуна бола, пјесма диже,
И на твоје ледне груди,
Отацбино мајко, стиже.

И кроз вале тиха зрака
Трептећ', љуби твоје ками,
Са уздахом узаврелим,
Топлу сузу е ока мами.

Б'јесно јури мамни коњиц,
У даљину носи мене,
А уздах се бола диже:
— Збогом, збогом, кршне ст'јене!

Београд, у октобру 1898.

Остан А. Ђукић.

„ЦИГАНЧЕ“

из збирке „СИТИ И ГЛАДНИ“

— Јанко М. Веселиновић —

(НАСТАВАК)

XV

Сад насташе чудни дани у њеном животу. Била је као оно пролетње небо: часом ведро а часом облачно. Сад је весела као тичица, пева, шали се, смеје, па је тек видиш, а она оборила главу, као цветак кад га сунце опали, а суза сузу сусстиже.

Њен сан, који је Милена испричала мајци њезиној, узбунио је Христину и Стојадина. И што ово двоје не радише док је дете била, то почеше сад,

почеше је мазити и чинити јој све по вољи. Њено зборано чело учинило би свакад да Стојадину и Христину ручак или вечера преседне. Нека плашња, туга, страх обујимаше их. Кад би остали на само, само би се погледали.

— Мени гине из очију!... рекла би Христина, а сузе би јој се свртеле у очима.

— Ђути; немој слутити!... вели Стојадин а глас му задршће.

Па тек заћуте обоје, а црне им мисли кроз главу пролећу.

— Смилуј ми се, Боже!... ја бих полудела!

— Ама нашто бити злослут! Мани се тога! Нисмо се, ваљда, на Бога камењем бацали да нас толико уцвели!

И онда стану тешити једно друго.

— Њу, видиш, снађе понекад; али после се разговори па је весела, весела... вели Христина.

— Па то и ја мислим! — разговара и себе и њу Стојадин. Јер, кад је човек болестан, он се не може развеселити. Њега његова болест једе једнако.... А после, то је тако у младости. Сећам се кад сам ја био млад, па је и мене тако понекад спопадало....

Али то су само биле речи колико да се разговоре, да се поутеше; ни једно томе веровало није.

Пава је добро видела какав утисак чини њена замишљеност, па се добро чувала. Њој је било жао оца и мајке. Кад је тако спопадне »зле« мисли па јој се прохте да умре, помислила би и на њих двоје и било би јој веома жао. Осећала је како је савест гризе што је толико жудна да уцвели добре родитеље, који су је само милоштама претрнавали.

Зато је код куће била вазда ведра и весела. Кад јој дође наступ плача, она би отишла Милени или би отпочела певати. Јер, истину рећи, она се бојала да јој Милена не сазна тајну. Бојала се она свега на свету, снџ се бојала да је не ода....

Насташе лепо пролетњи дани. Све дахну животом. Небо се осуло беличастим облачићима што се играху по оном плаветнилу небеском као мали јагањци по зеленој ливади; зелена травка и листак оживеше — Пава је видела како живе, како расту; сунце греје а ветар расхлађује.... Замириса све пролетњим цветом.

Никад Пави није било пролеће тако лепо; никад до сад она и не гледаше како се травка буди; а сад, тај живот, што је око ње бујао, понесе и њу. Какве жеље! Какве мисли! Али у свакој мисли, у свакој жељи њезиној беше он. Све то не би вредело ништа кад не би њега било. Живот би био тамница без њега.

Њој је постало потребно да о њему мисли и сања; без тих мисли и снова чинило јој се да не би могла живети, као што се не може живети без ваздуха. Њој беше мило и лепо све зато, што у сваком кутићу виђаше њега; он је онај ореол што свакој стварници даваше неку светитељску драж.

Она није чула како анђели говоре, али јој се чинило да говоре као он. Она, побожно чедо сиромашног занатлије, што је целог века радио Богу се молећи и њему захваљујући — никад ни пред каквом светињом не би скрушена пала као што би пред њим. Морске дубине имају свог дна, њена љубав не: она беше велика као васељена....

Гајићевом оку не измаче то. Он човек од »света« видео је врло добро све то, и био је потпуно свесан да је то дете залудео. Сад је само гледао и згодну прилику па да прими награду за труд.

Једног дана, враћајући се из вароши, Пава га сретне код парка финансијског.

XVI

— Добар дан, госпођице! — рече он весело. Она ушепртљи. Толико беше збуњена да га је једва умела отпоздравити.

— Од куд ви?
— Била у вароши, куповала неке ситнице.

— Баш сте дивни! Кадри би били залудети и највећег пробирача!

Пава му ништа не одговори.

— Та погледајте ми у очи! Најлепше огледало на коме сам се до сад огледао, то су ваше зенице!

Пави је то годило, али га не погледа.

— Па ви не говорите! Да нисте онемели?

— Журим кући! — рече она и пружи му руку да се поздрави.

Он прихвати њену ручицу и стеже је.

— Штета, што је ова рукавица на руци!

— С Богом!

— Ех, с Богом! Нисам с вама насамо разговарао Бог те пита кад! Чекајте мало!

— Журим!

— Стићи ћете.

— Али мама....

— Ништа; »задржала сам се!« Бога ми, госпођице, просто сам се зажелео да с вама коју реч проговорим! Ја не знам; може бити да сте се и наљутили на ме оног вечера....

Она задрхта.

— Јесте се наљутили?

— Н-н-исам.

— Дакле, и вама се оно допало?

— Молим вас, не питајте ме ништа!....

— Што? Ја вам кажем да сам од оног вечера најсрећнији човек на свету! Дао бих пола живота

да ми се то још једанпут деси! Ви немате појма колико сте мила....

Њу је просто збуњило толико ласкање и ако јој је годило. Да би се из забуне извукла она избаци прву мисао која јој на ум паде:

— А Милена?

— Шта Милена?

— Па она.... она вас воли....

— Може! Али ја њу не волим, ја волим вас!

Она учини један нервозан покрет и извуче своју из његове руке.

— Да, Паво! Ја вас волим!

— Па што онда њу варате? — рече Пава и погледа му у очи.

— Не, душо! Не варам ја њу! Ја јој нисам речи проговорио о својој љубави. Питај је, па ће ти казати!

— Па што јој одлазите сваки дан?

— Прво: позват сам; а друго и најглавније: што знам да ћу тебе тамо наћи! И зато најжељније очекујем час кад ћу пред вече из канцеларије изићи!

Њој се учини да не говори истину, зато му опет погледа у очи.

— Гледајте, слободно гледајте!...

Па јој окрете говорити на *ти*:

— Али, знај, да си ме освојила, да ја више нисам свој, да ја себе не познајем од онога дана кад сам тебе видео! Хоћеш ли ми веровати да ја од онога вечера, кад мој пољубац паде на твоје усне, не знам шта радим! Нигде мира ни покоја немам! Свуда само твоју слику видим! А најсрећнији сам онда кад с тобом један ваздух дишем! Верујеш ли ми?

Она му ништа не одговори, него је штапом свога сунцобрана кидала једну травчицу, што је између камења у калдрми изникла.

— Ја сам, душо моја, толико пута ноћу поред твоје куће прошао и то редовно. Сваки пут пошљем пољубац твојим руменим уснама и пожелим ти лаку ноћ и сладак санак! Ја сам постао детињаст и сујевеан. Кад цигару палим ја сваку жижицу на те намењујем, па ако пуца ја се ра....

У тај мах неко прође горед њих, и он прекиде; а кад овај мину он настави:

— ...дујем, велим: она мисли на ме! Је ли да је то лудо?« Али сад како је да је: било лудо или паметно, ја тако радим. Та проговори и ти што год! Да ти није криво што ти на *ти* говорим!

— Није.

— Па шта је онда?

— Ништа.

— Дакле не љутиш се?

— Не љутим.

— А хоћеш ли ти мени исто тако?

— Нећу.

— Што?

— Нисам научила, незгодно ми.

— Учи се!

— Не могу! С Богом!

— Дакле, мрзиш ме? Па лепо! С Богом!
Дарнуо је где треба. Пави се учини да ће од-
ласком својим и своју душу понети. Зато убрза да
му докаже.

— Не мрзим! Зашто бих мрзела?

— Па за *оно*...

— Она саже главу.

— Дакле ме волиш!... Знам, знам! Није баш
овако као ја тебе, али онако помало.... Је л?...

И ухвати је за руку. Она не трже руке.

— Хвала ти! Много бих нешто хтео с тобом
разговарати, али ти сад журиш кући. Кад би мо-
гла сутра па да се нађемо овде у парку око десет
сахата....

— Не могу!

— Ако ме волиш, моћи ћеш! Сад, с Богом!
Ево и неких мојих другова, па не бих рад био да
нас затеку у разговору. С Богом!

Па јој протресе руку и скину капу те се ду-
боко поклониле.

Као каква махина кад је механизам крене, тако
и Пава одступи од њега. Прође поред тројице мла-
дића, што из парка изађоше, сагнувши главу да
би избегла оне дрске и радознале погледе.

Младићи се пожурише да достигну Гајића који
се лаганом беше упутио »Лондону«. Кад га стигоше
један му довикну:

— Битанго!

Он му само намигну, слеже раменима и рече
законски:

— Колико да нисмо без забаве!

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

РУЖИ У ЈЕСЕН.

Студени те ветар бије,
И трга ти лице жуто, —
О, пролетње чедо бајно,
Сад си тужно, увенуто.
Одлетеше лепа дани,
А и твоје чари с њима,
Сад ти ледном руком прети
Немилосна хладна зима.

Ал' проћи ће једном и то,
Пролеће ће љупко доћи:
Твој ће мирис да замири
У тихане летње ноћи.

О, надај се, те' ће сунце
Опет љупко да засија,
Ти у нади живи, сањај,
А да л' се' могу надат и ја?

Наш.

Милушкин.

ГДЕ ПОМОРАКЦЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЉКИНА

(Настављак)

XV

Иванови и Коњурин поново се нађоше око онога
низа дућана, застајкиваху пред изложима и гледаху робу.
С времена на време Глафира Семјоновна улазаше у
радње и куповаше разну непотребну ситнурију. Нико-
лај Ивановић беше сасвим претрпан куповином; дође
ред да се осамари и Иван Кондратијевић. Накуповало
се ту свашта: ту су фотографије Нице, бонбоне налик
на оно разнобојно камење, којим је посута обала ницкога
залива, неколико бројаница од некога необично мирисна
дрвета, складно путничко огледалце, флакони с мири-
сима. Николај Ивановић се сав надуо.

— Ми смо требали ручати у томе руском ресто-
рану, рече он. — Нашто закерати око тога, што нема
руских јела. Све једно; и онако се овде руска јестива
не налазе.

— А капетан Васиљевић, међу тим, рече отоич, да
овде има некакав ресторан, где се могу добити и шчи
и каша, одговори Глафира Семјоновна. — Казао је шта
више и како се зове тај ресторан, али сам заборавила.

— Е, онда питајте жандарма. Жандарм ће јамачно
знати где је тај ресторан, — предложи Коњурин и до-
даде: — Ово је већ крајње време да се што год једе.
Ја осећам страшно глад.

— А где ћеш наћи жандарма? Ово је, чини ми се,
град без жандарма. Ето, од кад идемо, а да смо бар
једнога жандарма видели!

— Заиста, овде нема жандарма, допуњава Николај
Ивановић. — Ни ја их нисам видео.

— Ех, зар је то могућно, да град буде без жан-
дарма? спори Коњурин. — Ми их нисмо опазили... Иначе,
како би било без њих?... Узмимо на пример: деси се
бој, или се развиче каква пијаница...

— Ви заборављате, Иване Кондратијевићу, да је
ово иностранство. Овде нема пијаница.

— Сад нема, то знам; али о празницима сигурно
бива.... Жандарм!... Жандарма треба на углу улице тра-
жити, или на прекрсту. Хајдемо те на прекрст! Ено тамо.

Дођоше на прекрст; али жандарма ни тамо не
нађоше.

— Ово је којешта! рече Коњурин. — Погледајте
тамо где кочијаша стоје. Ено, тамо, чини ми се да стоје
кочијаша.

Одоше кочијашима али ни код њих не нађоше
жандарма.

— И то ми је град! подругљиво рече Коњурин. —
Ја како ли они ноћу? Не значи ли ово, да кад би те
когод ноћу напао, ти можеш викати колико ти је воља
„у помоћ“, нико ти се не би нашао. А овамо веле —
цивилизација!

— Али, овде се ноћу не нападају.

— Све једно, али како је то у опште без жан-
дарма. То није никав ред без жандарма. Узмимо, мени
се прохте да идем на такво место, где се не допушта
ићи. Ко ће ме задржати? Или: прођеш — а кочијаша

те стану исмевати, или се просто међу собом грде. Па шта би онда?

— Али, кочијаша су овде углађени. Гле, какви су? Чак не носе ни униформе; бољи су него нариски. Носе скупо одело као ви, или Николај Ивановић, и гле, исте форме, цилиндар, сахат на ланцу.

— Је ли могућно да су ово кочијаша? диви се Коњурун.

— А ко би и био? Гле, стоје покрај коња. Ено једнога на боку, седи и још наочаре носи!

— Тфу! ово је пропаст! Ја сам мислио да је то ко год други. Заиста, с наочарима. А шта му је оно у рукама? Бога ми новине! Да, новине чита, подлац никакав! Ех, браћо! ово је чудо невиђено. А, гле, оног онамо... носи зелено одело, па плаву мараму.

— Да, да, и то још такву мараму, какве нема ни један од вас, једила је Глафира Семјоновна Коњурина.

— Е, е, е... молићемо... Ја сам узео за се у Паризу пола тучета вратних марама.

— Ето видите, а овамо непрестано даму нападате, што не би ни један овдашњи кочијаш чинио. А кад су они такви префињени људи, онда на што им жандарми?

— Ама, голубице, ја сам то, онако... од милоште... Немојте се наћи увређени, одговара јој Коњурун.

— А видите, он то неби учинио ни из милоште.

— Ама, заиста, погледајте ви добро ове кочијаше! Од господе се ничим не разликују! чудно се Николај Ивановић.

— Како би га и могао разликовати! У гомили, ако би га случајно очепио, мораш му „пардон“ рећи.

— Добро, добро, господо, али ово је време ручку, рече Глафира Семјоновна. — Много сам огладнела. Гле, већ је сутон. Ово је седам часова.

— Да, да... Ваља нам који било ресторан наћи, прихватише мушкарци.

— Да узмемо кола, па да заповедимо да нас возе у најбољи ресторан.

— Зашто у најбољи? У њему ће нам добро цепове испразнити, рече Николај Ивановић.

— Ах, Боже мој! Та нисам ли ја онамо на кбљу више од осамдесет франака добила, па зашто да цебрачим?

— А шта си ти једнако окупила с тим добитком! Срачунај, колико ти је од тога новца преостало. Видиш, колику си рњагу које чега накуповала?

— Ах, тврдицо, тврдицо! А рачунаш ли ти, што ја тумачим и теби и Ивану Кондратијевићу, по свему иностранству? Није ли нам се у Паризу нудио за тумача онај Чивутин, а ја му отказах, па сам вас водила сама свуда? А чивутину би морали по пет франака на дан плаћати, па још и хранити и појити га; овако, због мене, није вас стало ни пребијене паре. Коше! викну Глафира Семјоновна кочијашу. — Ну шершон бон ресторан. Ву саве? Монтре ну.

— Oh, oui, madame! (Да, госпођо).

Кочијаш учтиво попрдиже капу и успе се на бок.

— Седајте, милостива господо!... командује Глафира Семјоновна мушкарцима.

Сви се посадише у кола и пођоше. Али се дуго није ишло: кочијаш учини два три обрта, изиде на Place du Jardin Publique и заустави се пред познатим рестораном London—House.

— (наставиће се) —

ТУТМЕЛ И ДЕНЕСТЕР

Тутмел беше човек прост, благ, умиљат и пријатан, али при свем том није волео да му се досађује. Денестер беше похитар, нешто туњав, спор и малодушан, а његово највеће задовољство беше да задиркује грађане. Ова се двојица познаше овим случајем:

Једног дана узео Тутмел кола да се мало провоза. Скинувши се с кола у улици Хавр, пружи кочијашу 2 дин., захтевајући да му врати 5 суа. Кочијаш се диже, збаци са својих ногу покривач, прегледа све шпагове, отвори два новчаника и извади само једно једино 5 пара, рекавши: „Ја имам само ово“.

— То ми је непријатно, рече Тутмел. Разуме се да вам не могу дати 40 суа за вожњу од 5 минута.

— То зависи од ваше великодушности, одговори плашљиво кочијаш.

— Знам, помисли Тутмел, али треба штедети.

— Без сумње ћете моћи променити у пошти, рече тужно кочијаш.

Тутмел оде у пошту, која беше готово празна и смотри чиновника где седи иза решетке, и савија саниме у фишеке. Тутмел му приђе учтиво.

Тај чиновник беше Денестер.

— Будите тако добри, господине, рече Тутмел својим пријатним гласом, и промените ми монету од 40 суа.

Денестер подиже главу, посматраше неколико тренутака ћутећи Тутмела, и настави даље свој посао. Тутмел мишљаше да је рђаво казао и понови своју молбу, са највећом учтивошћу.

Денестер и не подиже главу и сасвим задовољно рече: „Немам“.

Тутмел мало побледе, јер виде да би овај човек хтео да се титра с њим, па пошто се клонио свађе, покуша да се са овим чиновником на леп начин споразуме.

— Господин, без сумње, жели да се мало прошали, рече Тутмел уздрхталим гласом.

Денестер метну лактове на сто и рече: „Рекао сам вам да немам.“

То је сигурно била објава рата?

Тутмел гледаше Денестра неколико тренутака право у очи, па онда рече мирним гласом:

— Уступам... али, господине, ја видим више ваше решетке натпис: „Продаја марака“. Ви сте старешина тог одељка?

— Јесам, одговори Денестер, зачуђен толиком благошћу.

— Изволите ми дакле дати једну марку од 10 п.

— Шта, шта рекосте!?

— Ја вас молим, да будете тако добри да ми дате марку од 10 пара.

Денестер отвори уста као кад би нешто хтео да каже, али учини оно што је најпапетније, даде марку без и једне речи.

— Ја вам лепо захваљујем, смешаше се Тутмел, пружајући му новчаницу од 50 динара.

Денестер поцрвене као трешња и удари песницом о сто, на викну чудноватим гласом: „Да ли се ви са сваким тако титрате?“

— Ја? протестоваше Тутмел. Зар се ја титрам? Ви продајете марке, ја их купујем... ја вам их плаћам... Зашто бих се титрао с вама?

Денестер промрља у себи „глупаче“, па узе новчаницу од 50 дин. и врати Тутмелу: 2 новчанице по 20 д., пет динара, два комада по 40 суа, 50 пара, 9 суа и четири марке по 5 пара.

Тутмел преброји пажљиво свој новац, па врати марке Денестру:

— Изволте ми дати, место ових марака, сантиме у бакру.

— Ах! та то је већ сувише! повиче Денестер.

— Могуће да вам је сувише, рече озбиљно Тутмел. Нико ме не приморава да узмем марке место бакарног новца. Ово је државна администрација, и ви сте дужни да ми дате новац, ако ја захтевам и ја то с правом захтевам.

Денестер га погледа мрско, баши му 40 пара, па рече:

— Ево вам ваших 40 пара и оставите ме једном на миру.

— Благодарим, рече Тутмел. Ја ћу бити опет тако слободан да вам приметим, да сте ми требали одмах дати новац, који ми је требао, и сантиме, који ми нису требали. Збогом.

— Денестер хтеде нешто да каже, али га Тутмел претече, рекавши: „Пријатељу, имали су право што су вас стрпали у тај кавез, јер сте ви опасни.“

Наједанпут се чу лупа, коју произведе пад столице, врата се нагло отворише и Денестер излете пред Тутмела.

— То је сувише! Грудите се да будете учтиви!

Тутмел погледа свуд унаоколо, виде да има гомилу сведока, који се око њих почеше скупљати — па рече мирно:

— Ја вам смем напоменути, да сам врло учтив.

— Јест, јест... трудите се да будете учтиви, јер можете осетити моју руку по вашем образу.

Тутмел се смешио: „Ја вам не бих то саветовао, ако волите своје зубе. Али доста разговора, ја бих желео да говорим са главним благајником.“

— Он је изашао, одговори Денестер зачуђен мирноћом Тутмеловом.

— Све се да објаснити, рече Тутмел, у сред смеха присутних. Изволите ми дати жалбени регистар.

— Ба?

Одговоривши овако лаконски Денестер седе иза своје решетке.

Тутмел га чекаше с друге стране, и рече са изразом сажаљења:

„Молим вас дајте ми једну карту за 2 суа.“

Денестер првен, али побеђен и овога пута логиком Тутмеловог понашања, даде му тражену карту.

Тутмел се упути врло весео писаћем столу, и вративши се Денестровој решетки прочита:

„Управнику поште,

Част ми је да вам обратим пажњу на старешину трећег одељка, у улици Хавр.

Ова индивидуа је неуслужна и тако неучтива, да се исказати не може.

Част ми је итд.

Тутмел.“

— Ево, додаде шаљиво, моја је жалба опет написана благодарећи дописној карти, коју ћу бацити у сандуче, али не у овој канцеларији, ја сам неверљив. Господине, поздрављам вас.

И изађе величанствено.

На улици га чекаше кочијаш, и Тутмел га спази.

— Ах! ево вам ваших 30 суа, рече срдито кочијашу.

И удали се као човек, који не воли да му се досађује.

Ншш.

Арсен.

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

† Марко Станишић.

Још у понедељник по подне на ногама, услужан и љубазан, а у среду у вече већ сахрањен! У уторник пре подне отишао је са овог света Чика Марко Станишић, онако исто лепо, као што је на овом свету лепо и живео. Кад сам ја отишао да га, по хришћанском обичају целивам, нашао сам га лепа и ведра као да је заспао. Сиромас Чика Марко! Да му човек позавиди на тако лакој смрти, али да га искрено жали, што није умео да за живота изабере: коме ће служити. Јер, после толико година сталне и одане службе овом нашем позоришту, најпре као глумац, а затим последњих година као глумац и инспектор, Чика Марко је умро тако рећи под плотом, с тим додатком, што је то „под плотом“ било много неугодније. Тек што се с душом растао изнели су га из његове собе, и положив га по неким даскама, оставили су да на басамацима лежи. Запрепашћен, да на том месту и у таком стању, затечем једног важног и ревносног чиновника нашег Позоришта, ја упитах оне што су били око његовог тела сакупљени: „Па што лежи овде, сиромас? Зар се не нађе неко згодније место?“ Одговорише ми да сад о томе „горе“ решавају. Решавају! Колико ироније, колико сметењаштва у овој једној речи и, à propos, овакве ствари! Кад страст „правити се важним“ овлада човеком, онда она постаје јача но пијанство или коцкање, само је много комичнија. Ово „решавају“ опомиње ме на оно из нашег рата „штабови бдију“ — док Турци бију. Човек лежи мртав на басамацима, и место да се склони на какво пристожно за хришћанског мртваца, место, они — *решавају!*

Око једног часа истог дана видех једна кола где, опкољена некаквим одрпаницама, одвукоше последње остатке негдашњег Чика Марка! Никог од оних, који су требали бити ту, не беше за колима.

Сутра дан у среду по подне сахрањен је Чика Марко уз неко дисхармонично појање. Света је било на погребу много. У име његових другова ожалио га је пред позориштем г. Гавриловић.

Марко Станишић је колико интересантан толико редак глумачки тип. Он је од свију, и ранијих а нарочито садањих глумаца, издвајао извесним шиком и спољашњом отменошћу, која је врло потребна глумцу. Његово лепо, увек чисто избријано лице, његова сребрнаста коса, његова чистота и спретност у оделу, увек су падале у очи и привлачиле пажњу; а његова мало изафектирана учтивост и јако потенцирана љубазност чиниле су да је Чика Марко пролазио много боље ван позорнице него на њој. Он је био као неки „парадни глумац“; један глумац за репрезентацију, где год нема репрезентације; био је, како да вам кажем? оличен тип онаквог глумца, како га то код нас шири публика разуме, или боље подразумева, т. ј. својом спољашношћу таман је утврђивао да се верује да он живи како то наивни гледаоци замишљају, а како ни један глумац до данас није живео. Зато је он био веома познат, па, као што то врло често бива код свију који су много познати, и врло омиљен.

Он није био ни највећи ни најстарији глумац, па је био веома симпатичан, а за старије генерације које су волеле „ваљано попиту и појести“, Чика Марко је био и најсимпатичнији. Он је био њихов одан и неизоставни сапутник по многим *клизавом* путу; и дан дањи ни о једном његовом колеги не постоји више анегдота и приповедака. Журим се да вам кажем да су све оне по Станишића симпатичне, ма да су све једнога жанра.

На позорници већ није тако ишло. И ако је он у „природи“ трајно увек „феш“, увек чист и дотеран, увек насмешен, љубазан и услужан, са једном мрвом фамилијарности, која је њему пролазила — он за то није остао увек *једнак* на позорници. Јер најзад и то би било доста. Станишић је некад био врло добар глумац, и он се у почетку своје каријере повијао по захтевима и укусу тадање позоришне публике, па као што то увек код нас бива, такав је и остао без и најмање еволуције. Али је Станишић имао ту несрећу, да је његов „фах“, његов ред улога, био највише подложен моди. И друге је глумце време прекорачило, али се то није тако јако опајало, јер „карактерне“ улоге могу се играти и сад као и пре 20 година, па да опет не изгледају смешне. То неће бити добро, али неће бити смешно. Док је са свим обрнуто са улогама, да ли да их назовем „елегантним“? Појмови о моди се измене за врло кратко време, и један господин, који је пре 10 година био елегантан и „модеран“, ако би се појавио данас у истом стању, зна се какав би упечаток на нас учинио. Мало та фаталност, — коју наравно Чика Марко није могао схватити — а мало зуб времена учинили су да је Станишић у последње време био пријатнији и бољи глумац напољу но на позорници. Па ипак кад год би се појавио стари репертоар где би живео какав енглески краљ, или француски маркиз, какав аустриски или немачки генерал, — Станишићу би се вратио стари жар и стара кочо-перност, те би се показао глумац од расе.

Тако је он те особине на позорници комбиновао и допуњавао онима из свог живота ван позорнице, те је тако створио једну ретку особу, коју неће нико моћи заменити. Ја не видим ни једног од млађих, који би, не имајући већег талента од Станишића, могао остварити један тако куријозан тип.

И зато публика треба да га жали.

Ето тако сам сматрао за дужност да кажем о Марку Станишићу публици као Spectator, а сад допустите ми да се ја лично опростим са својим старим знацем.

За мене је он био као и за многе друге „Чика Марко“, али је за мене Чика Марко значио и глумац — начело! То начело није било велико нити се треба уплашити или насмејати за ту реч, али је то начело било исто тако тешко служити, као и свако друго. Чика Марко је био човек који би као сматрао или осећао: да је глума нешто врло фино, врло лепо, врло свечано; да понешто фино и лепо тешко може да издржи борбу или судар са свом овом ружном људском спољашношћу, и зато је се чисто осећао он позван да вешто представља глумачки шик, глумачке манире, глумачке појмове, свему што се да испољити, глумачко достојанство. — У кратко он је за ме био неки глумачки Монпавон.

У исто време осећао је, држао је да глумац треба сав савцит да припада публици; да је то занат који савршено лишава човека индивидуалне слободе и прикује својој жртви, чим једном ступи на позорницу, „даске“ за табане, те остане глумац вечито на позорници као на пиједесталу.

Станишић је веровао да глумац треба што више да је пред публиком. Il faut paraître. Виктор Кузен у Монпавону. Сасвим.

Ах, ја га се сећам на јубилејуму Ружићевом! Шапчанин, Тоша, Чика Марко! Сад већ сви покојни! Сва тројица мајстори пред публиком. Сећам се какав је упечаток њихова појава направила на Новосађане!

Чика Марко сребрне косе, која се сва прелива, у белом као снег прслуку, са сјајним цилиндером на глави и богатим прстењем на прстима, промиче кроз очарану светковином публику, и час по, прилази своје „интенданту“ да прими од њега заповести. Ах! стари моји пријатељи, какву сте дивну представу ви сви тада одиграли! Сећам се како је Чика Марко био горд због свог успеха, али не горд за себе, него горд за нас остале Београђане, за своје Позориште. У пролазу, видећи где му свако путем места прави, он ми шану: „јеси-ли видео, амице, како су овди паф пред Краљевским Позориштем? Шта кажу за инспектора, а?“

Ах, добри Чика Марко! Прошли су нам давно наши лени дани! Ти си и после са истом преданошћу, истом услужношћу, истом љубазношћу представљао инспектора, али ту није више било твога старог интенданта, да те смешећи се кори, поправља, или хвали. Ти си своје дане трајао мучећи се и трпео ћутећи. Твоји појмови о дисциплини нису ти допуштали да ропћеш, али твоји пријатељи су видели, на самртном твом часу, колико ти је било тешко и колико те је тиштала твоја улога. Тек те је Смрт, та велика ослободитељка, разрешила од одговорности, и умирући ти си јекнуо:

„Та маните ме с *вашим* управитељем, хоћу с миром да умрем.“

Ти оде, добри Чика Марко, да мирно легнеш поред великог Тоше, кога си толико волео, кога си најрадије пратио, уз кога си тако лепо изгледао; и да му кажеш: да је добро што је он сад тамо, да не треба да жали што више није међу нама! Тешка су времена настала код нас горе, где више ни борба није могућна. Благо оном ко се уклони. Ти си се уклонио, благо теби и Бог да те прости!

Spectator.

Шта мисле немачки професори о примању жена на свеучилишта

ПРЕВЕО
ЉУБ. А. ДАБИЋ

(СВРШЕТАК)

Ја нисам у то тако сигуран као он. Хоћу да верујем, да Софија Коваленска трошаше врло мало на своје хаљине и шешире, које она не куповаше сама; али треба приметити и то, да је она праунука једне циганке која је без сумње, била више заузета ђаволом него својом тоалетом. Мишљења сам, да жене могу веома волети математику, па ипак за то да не презиру наките. Оне имају укус тако нежан и тако разнолик! Оне умеју тако добро да се доведу у хармонију. Да сам ја имао част да будем немачки професор, и да се г. Киршхоф и мени обратио својим питањем, ја бих му био по истом „скоротечи“ одговорио, да, пошто је питање о буџету резервисано, ми имамо у толико важнијег разлога да радимо на образовању жена, у колико се све мање и мање бринемо о нашем, и да, духовне ствари постајући нам све више и више индиферентне, неће бити никога у XX-ом веку, који ће их са озбиљношћу прихватити, осим ако жене узму тај терет на себе.

У времену материјалистичке и утилитарне цивилизације, кад се све жртвује уживању и телесној угодности, где се наука негује једино ради њених индустријских примена, где се демократске идеје гаје заједно са претераном љубављу ка машинама и са све већим обожавањем новца, није ли нужно да се издвоји једно језгро жена здравог, отвореног, будног и ведрога духа, које ће имати све реткости без материјалне користи, љубави према истини у свима њеним облицима, крајњег поштовања према некорисном, нематеријалном, наклоности ка вештинама и наукама, које не воде никаквој стварној добити.

Оне ће спречити човека да постане сасвим ништаван, или ће га натерати да црвени због своје неотесаности; са и оно мало стидљивости, што му буде још остало, он ће показати љубави према препорођеном укусу, кога он више нема, а има хипокризија и благотворних. Американци пристају да их Американке надмашују у свему што се не тиче банака, трговине и одважних и огромних спекулативних операција и предузећа.

Они се одају својим пословима са љубављу и преданошћу; у том циљу су и рођени; али њима је исто тако мило што се и њихове жене баве чим другим, употребљавају своју доколицу на облагорођавање своје душе, на усавршавање свог укуса и ума, и на своје оспособљавање да осете и других уживања, које долари не могу дати. Ако је сумњиво, да идеализам олакшава домаће тешкоће, са сигурношћу се опет може тврдити да је он потребан друштву за срећу и одржање његово. Његово последње прибежиште биће женско срце; али ни срце није здраво ако ум не ради.

Нека се жене уче! Са изузетком понеког филолога, људи се неће на то тужити. Несрећа је само у томе, што оне имају нарочите наклоности ка празноверницама, од којих је једна веома опасна она, по којој оне гледају свој спас у томе да буду примљене на свеучилишта, по којој оне верују да не могу стећи никаквог знања ако се не ставе под утицај дисциплине било редовних било ванредних професора. То је у будуће њихова манија, њихова будаласта замисао. Један од кореспондената г. Киршхофа, филозоф Едуард Хартман, пребанује Немицама жалосне илузије које о том питању себи стварају, и веома их оштро опомиње да о томе мало боље размисле: — „Сале, у којима се држе предавања, вели им он у главном, имају за вас не знам ни сам какве привлачне силе; оне вам изгледају као рај умова. Смешна заблуда! Оне много више личе на касарне где се људи механички обучавају у вежбању. Хоћу да вам кажем велику тајну: најбоље средство да се човек научи, то је лектира. Нека оне од вас, које се мало брину о томе како ће дипломе добити и чија је једина амбиција обрађивање свога ума, нека остану код куће и читају. Упамтите добро, да ваша браћа и ваши будући мужеви, који изишав са свеучилишта не читају ништа, неће никада ништа друго бити до незналице и глупаци, и да сва светска свеучилишта су излишна жени, која уме читати“.

То је заиста лепо речено. По несрећи само, знати читати и размишљати о ономе што је се прочитало, сисати само срж из једне књиге, унети је у себе, свести је на њену сопствену суштину, умешати ту нешто и свога личнога, дати јој обележај свога ја, та вештина је врло мало распрострајена и тежи да се изгуби. Данашње жене прате предавања, присуствују многим конференцијама, некадашње пак жене читаху више. Од тих ја могу да наведем једну, која је рођена при крају прошлог века. Она изврсно познаваше Ботанику, и ако није никада имала ни једног професора. Она познаваше све могуће биљке своје земље, њихове фамилије, њихова имена француска и латинска, места где се налазе, њихове навике и обичаје. Хтела је да има један живописни хербаријум, па да би га израдила, она се сама усавршила у сликању воденим бојама. После дугих пипања и лутања, она је себи створила свој метод, свој начин рада. Њен је хербаријум право чудо верношћу својом: корени, стабла, лишће и цветови, све је то истинито и верно, све је то живо и природно. Једног дана запитих је ја, на који је начин изучила и познала тако добро Ботанику. Она ми одговори: „Сине мој, ја сам је увек тако страшно љубила.“

Ја мислим да моја мати имађаше право, да је то љубав одакле и чиме треба све почињати, и да љубав чини чудеса. Жена, која уме љубити, права жена, има преимућство да зна множину ствари, које није никад нарочито изучавала, и да научи још много других и не знајући како. Ја сам мишљења г. Штајнталовог, да ће, ако праве жене буде нестало, то бити ненакнадими губитак; наше докторесе, ма нам и највећу част учиниле, неће нам је моћи заменити, тако да ће увек бити на овом свету нечега што ће храматити.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Како се пишу чланци. Један новинар прича ово: Петак је, мајка не ради.

Напољу ужасна помрчина. После вечере, ја сам преводио некакав »ужасан догађај на жељезници«, за сутрашњи број нашега листа. Сестра на једном крају стола плете и чита вечерње новине. Мајка метнула наочаре, раширила »илустроване вечерње«, за један метар далеко тако, да нам обома закљони светлост. Испод пећи дремају два мачка...

— Ама хоћеш ли једном оставити те новине!

— Ко, ја? — пита мајка.

— Па ти наравно, видиш да ми заклањаш светлост.

— Е, е! ево, де, — наставља мајка скидајући наочаре и трљајући очи превиженим палцем. — Јеси ли видео, бога ти, ово чудо опет! — трамвај опет начинио русвај! е баш је страшно!

— Добро...

Опет тишина. Мајка преврну два три листа, па као да се сети да ће опет закљонити светлост, брзо их остави. Мали се мачак мало протегли, затим се опет спусти и настави предиво.

— Је ли било и данас вучење?

— Какво вучење?

— Лутрија.

— Јесте.

— Па опет ништа а? А колико још траје?

— Ама молим те, мајка, немој ме једнако запиткивати, остави ме на миру. Видиш да имам посла, мани ме!

— Ех! добро де...

И опет тишина... Сестра шушну, — преврнула лист — у том јој испаде пета игла; почеше да траже, да пипају. аја, нема је. Мајка, да би учинила томе крај, диже лампу са стола и, мој »страшни догађај« застаде. Нађоше иглу, лампа се врати поново, сестра изброја гласно док увуче иглу, ја пишем и даље.

Мајка се већ заборавила.

— Је ли бога ти, дете, па шта их, ког ђавола, држиш кад немаш хасне. Трошиш само паре!...

— Ама шта?

— Па ту ђаволску лутрију.

Ја ћутим. Знам, ако почнем оде у бесконачност, се- тим се — петак!...

Мајка се охрабрила ћутањем па наставља:

— Ја! то ти је баш права мамипара! Добиле неке пиљарице, тестераш, кочијаш! Ко зна шта они тамо мувају, не знам само што то не забране...

— Ама није, мајка, зна се то, има државна контрола, — одговара јој сестра, не могући одолети јуначком срцу.

— Ћути, бога ти, дете!...

Аја, видим ја да овде од рада нема ништа!

— Дај лампу у другу собу, — рекох, видећи да ће тек сад одпочети разговор, јер сестра беше свршила читање, па уситнила нешто с плетивом, спремајући се за разговор.

У другој соби наставим рад, врата отворена. Видим мајку како разговара и свакога часа, преко наочара погледа на мене. Само ако нам се погледи сукобе, ево ти конверзације.

— Шта тражиш, дете? — пита одмах.

А ја баш ништа нисам тражио.

— А знаш шта је ново, звони мајчин глас, — долазио Моша, продала сам му онај велики капут за петнаест динара, блузу за осам; а онај капут и панталоне не дам му, даје ми само банку... А могао би и ти оно још да носиш, него што си ђаво!...

Ћутање...

— На струк неће да узму!...

* * *

Сутра дан, у листу је штампан овакав превод:

„*Стрпљив догађај*“. Међу најгрознијим и највећим катастрофама у овој години, долази без сумње она на француској жељезници »Nord«. Класна Лутрија из целе околине присуствовала је овом догађају. Није било места ни штрикаћа игла да падне. Пиљарице, кочијаша, све је то добило по нешто за рад. Бележе се многи смртни случајеви, рањеника безброј.

Државна контрола била је врло слаба и, ма да су вазда нешто мували, ипак би им требало забранити вожњу...

Стари велики капут и блуза и све старе хаљине које су биле у фургону, ваљало би продати, сем оних на струк, пошто се више не носе, јер проузрокују излишан говор, а и потпомажу пожар, на случај овакве несреће...
Ath.

БЕЛЕШКЕ ИЗ КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

Ових дана издала је издавачка књижара Отона Драјера у Берлину *Grundzüge zur Reform und Kodifikation des Völkerrechtes* од дра Едварда Левсатала. Дело се бави о питањима, која ће третирати конференција о миру, којој је иницијатор Никола II, руски цар.

У берлинскоме *Métropole — Theater*-у давана је Вајнбергова *Blumen — Mary*, која је постигла велики успех.

За *немачко позориште* у Берлину написао је Стеван Вакао комедију *Машерино срце*, за коју веле, да доста обећава.